

MODERNIZAREA ECONOMIEI – ACȚIUNE NECESARĂ STADIULUI ACTUAL AL PROGRESULUI

Mihail PLATON,
doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar

SUMMARY

In the present article, the author meditates not only on the economic activity in general and its necessity for the existence and evolution of the human being but also on the issues of political economy, the present state of the economy in the Republic of Moldova and the imperious need and ways to modernize it. A number of shortcomings encountered in the development of the national economy in the years of the country's independence, are emphasized. The author suggests a number of novel and valuable proposals in order to undertake the modernization process of economy.

Some affirmations and opinions may seem disputable to some extent, that's why the author would like the specialists in the field to express their points of view on the further evolution of the economy of the Republic in order to provide higher and more decent standards of life for the population of the country.

(Sfârșit. Începutul în "Administra-
rea Publică", nr. 1 (2010).

Multiplele probleme care apar în dezvoltarea economică a unei sau altei țări se explică, în cele mai dese cazuri, prin faptul că se repetă crizele financiare și economice fie locale, regionale sau mondiale. Totodată, apare întrebarea: oare criza economică nu este și ea o consecință a crizei științei economice? Răspunsul îl găsim tot mai des în cercetările științifice care constată: *știința economică universală se află într-o criză profundă.*

Uneori, *criza științei economice* este interpretată în sensul că ea nu mai poate da răspuns problemelor vieții economice concrete; afirmația surprinde un element

real, dar este vorba aici, după părerea noastră, de o premisă a crizei, de ceea ce am denumit „subdezvoltare”. Criza actuală a științei economice include *starea de „subdezvoltare”*, dar nu se rezumă la ea. De asemenea, accelerarea realizărilor științifice în știința economică este o realitate și constituie o dimensiune importantă a actualelor restructurări, dar acest element, de asemenea, reprezintă doar o premisă a crizei și nu criza propriu-zisă. Pe de altă parte, o reelaborare sistematică a teoriei economice reprezintă o necesitate obiectivă, dar este vorba aici de modalitatea de soluționare a crizei și nu de criza propriu-zisă.

Ca în oricare știință, în economia politică – în calitatea sa de știință – în mod

inevitabil, periodic, are loc o epuizare a resurselor unui anumit sistem de cunoștințe. Criza economiei politice ca știință constă tocmai în faptul că unele teze fundamentale, larg acceptate anterior, sînt puse într-o formă sau alta sub un dramatic semn de întrebare; apar tensiuni și contradicții flagrante între diverse părți constitutive ale teoriei; concordanța relativă dintre teorie și metodă se deteriorează grav; capătă o agravare deosebită contradicțiile dintre funcțiile îndeplinite de știința economică.

Această situație impune măsuri urgente de regindire a teoriei economice.

A „regîndi economia” înseamnă, înainte de toate, a efectua o revizuire culturală, a întreprinde o critică a modelelor ce domină procesele de cunoaștere, astfel încît să restaurăm în drepturi depline raționamentele ce-și găsesc rădăcinile și sînt susținute de propriile experiențe. Adică, să ne întoarcem la adevăratele fundamente ale științei economice și să-i schimbăm unele din premisele sale implicite, ca acea privind prioritatea *luptei noastre egoiste pentru existență*. Este important ca cunoștințele economice să fie construite nu pe premisele voinței de putere și a căutării profitului, ci pe cele ale organizării vieții grupurilor sociale în concordanță cu etimologia adevărată a cuvîntului „*economie*”. Punînd profitul în prim-plan și favorizînd comportamentul mercantil, științele economice au fost reduse la „*cremastică*”, la arta de a face bani. Pentru aceasta nu sînt necesare multe cunoștințe. Mulți devin bogați nu prin deșteptăciunea lor, ci mai curînd prin viclenia și calitățile amurale care îi predomină. Trebuie să ne debarasăm și de genul de „*geocentrist*” ce ne-a fost impus și să promovăm propriul

nostru „*heliocentrism inteligibil*”. Inteligibil, pentru că, mai întîi, vom observa fiecare realitate socială în specificitatea ei.

Regîndirea economică presupune, de fapt, *revenirea la sursele conceptuale*, găsirea răspunsurilor corespunzătoare la unele întrebări fundamentale: Care este situația noastră în lumea de astăzi? Care sînt condițiile umane și sociale în care ne aflăm? Vorbînd în general, fiecare economie se sprijină pe anumite forme de producție ce stau la baza bunăstării națiunii; se pune, astfel, întrebarea ce trebuie să fie produs, de către cine și cum? Cum trebuie să fie organizată economia națională, astfel ca bunăstarea națiunii să combată sărăcia.

Una din cauzele principale ale nivelului nesatisfăcător al teoriei economice la etapa dată este *neștiința materializată în mentalitate*.

Economia de piață cere, în primul rînd, mentalitate economică adecvată, care presupune, după cum scrie doctorul habilitat în economie Valeriu Zbârnciog, „un fenomen intelectual, o tehnică de gîndire, care îi dă posibilitate procesului să disece esența evenimentelor, să prognozeze dezvoltarea proceselor social-economice”¹⁴.

Mentalitatea economică ia în considerare faptul că societatea și fiecare membru al ei au nevoie de resurse pentru satisfacerea necesităților. Dar în marea lor majoritate resursele fizice și financiare sînt limitate. Este limitat și timpul care poate fi acordat unei activități. Există, desigur, și unele resurse în cantități nelimitate (aerul). Bunurile acestea se numesc bunuri libere.

Deoarece majoritatea bunurilor sînt limitate, satisfacerea optimă a necesităților societății este posibilă numai dacă se distribuie rațional resursele între diversele și multiplele sale cerințe. Pentru a distribui

resursele economice în mod optim, factorul de decizie trebuie să cunoască bine teoria și practica aplicării metodelor economice.

Teoria economică pornește de la ideea că fiecare acționează din interes, nu din egoism. Cu alte cuvinte, mentalitatea economică reiese din valorile general umane, din considerentul că oamenii nu sînt egoiști, iresponsabili sau obsedați doar de interesele banului.

Pentru mentalitatea economică este esențial că oamenii, dispunînd de resurse economice, trebuie neapărat să decidă, să aleagă, să răspundă la o serie de întrebări: „Ce să producă? Cum să producă? Cine să producă? Pentru cine să producă? Cît să producă?”

Dacă vom generaliza cele spuse, este important să subliniem că tranziția la economia de piață poate fi efectuată cu succes dacă la baza tuturor acțiunilor va fi o mentalitate care ar reflecta cu desăvîrșire conceptul economiei de piață. O astfel de mentalitate economică trebuie creată, altfel nu poate fi vorba de o modernizare a economiei spre care se tînde.

Un factor important al modernizării economiei îl constituie conștiința economică, care nu numai că impulsionează desfășurarea reformelor, dar și servește ca un barometru sensibil pentru realizarea lor.

Dar, cu regret, pînă în prezent în Republica Moldova nu e formată o concepție clară de cercetare și studiere a conștiinței economice, a mecanismelor formării acesteia, condiționate de dezvoltarea economiei și a structurilor organizaționale. Mai mult decît atît. După cum confirmă academicianul Boris Melnic, „conștiința economică a personalității comportă unele contradicții. Pe de o parte, are loc activizarea conștiinței economice a maselor

sub influența confirmării noilor interese individuale și a noilor relații de piață, pe de altă parte, deocamdată, rămîne încă viabilă mentalitatea „antipiață”, orientată spre izolare, egalitate, ignorare, interese personale”¹⁵.

După cum ne dictează interesele dezvoltării economiei, scopurile modernizării sale, ar trebui ca savanții, specialiștii în economia politică să perceapă și să studieze profund conștiința economică ca un ansamblu al ideilor, teoriilor și concepțiilor economice, ca un sistem determinant de sentimente care exprimă necesitățile economice, interesele și scopul personalității și ale societății la un anumit moment.

În cadrul regîndirii teoriei economice trebuie să se afle și procesul de dirijare a economiei. Într-o perioadă istorică nu prea îndepărtată am trecut printr-o mare aiureală, cînd se considera că în economia de piață statul nu trebuie să dirijeze economia, că planificarea nu este compatibilă cu economia de piață. Conducîndu-se de această logică, cei care veniseră la conducerea statului primul lucru pe care l-au făcut, au lichidat Comitetul de Stat de Planificare și toate structurile sale, bazîndu-se pe unele teorii burgheze care propagau că proprietatea capitalistă privată asupra mijloacelor de producție nu permite statului burghez să dirijeze întreaga economie și să conducă în mod planificat și organizat producția pe întreaga țară.

Teoria burgheză, propagînd ideea că statul capitalist ar fi „în sfera claselor sociale”, avea scopul de a justifica și menține dominația capitalului monopolist și a dezarma ideologic masele oamenilor muncii din produsul de bunuri.

Și în timpurile noastre unora dintre cei mai bogați nu le prea convine dirijarea

economică a statului. Neglijând practica de dirijare a economiei de către stat, a început dezvoltarea rapidă a economiei subterane, acel sector din activitatea economică desfășurată de către economia de piață, care nu este pe deplin înregistrat de statisticile oficiale din cauza unui grad mai redus sau mai ridicat de subraportare, presupusă a corespunde evaziunii fiscale.

Din nefericire, statisticile economice sînt imperfecte, așa încît golurile și inconsistențele se datorează mai mult problemelor de calitate a datelor decît activităților economice subterane. Estimările realizate mai mult prin ghicire – ale dimensiunii economiei subterane – sînt depășite de măsurile importante ale muncii care nu intră și ale muncii marginale cuprinse în „economia informală”.

Dar, treptat, mulți încep să se convergă că dirijarea activității economice din partea statului este ceva normal și necesar. Adică, se revine la teoriile capitalismului „dirijat” sau „planificat”, autorii cărora (J.Keines, J.Kiark, E.Hausen, K.Bauldint, D.Fuller ș.a.) susțin că, în condițiile capitalismului contemporan, statul s-ar fi transformat într-o formă hotărîtoare, în stare să stabilizeze economia, să prevină crizele, șomajul, să asigure dezvoltarea economiei și să sporească puterea de cumpărare de către populație. Ei propagă în scopuri analogice ideea că planificarea ar fi compatibilă cu capitalismul. În opinia lor, capitalismul contemporan se „transformă”, lichidînd anarhia în producție și acțiunea legilor economiei spontane. Ei atribuie sferei circulației și finanțelor rolul primordial în reproducția socială și propun, ca statul să dirijeze activitatea economică în cadrul sistemului de organizare socială a capitalismului monopolist.

Reorientarea teoriei economice spre o

viață mai bună și mai umană nu va putea fi realizată fără sprijinul unor noi procese de învățare a politicii economice. În maniera practică se poate spune cu certitudine, că numai o guvernare bazată pe o politică economică adecvată teoriei economice smithiene ar putea evita revoluțiile sociale.

Spunînd acestea, nu poți să nu-ți amintești de spusese marelui Eminescu, care fiind plasat pe pozițiile științifice ale lui Smith și Ricardo, în proiectul său de manual de economie politică scrie: „Această știință a lumii averilor se numește economia națională...sau „știința averilor”¹⁶. Această definiție este împrumutată de la Smith, care referitor la obiectul de studiu al economiei politice, afirmă: „Economia politică este „știința averilor”¹⁷.

Învățarea noii politici economice presupune necesitatea modificării fundamentale a procesului de instruire economică a tuturor cadrelor administrative și a specialiștilor care activează în structurile economiei naționale.

În trecutul nu prea îndepărtat, în Republica Moldova instruirea economică în instituțiile de învățămînt superior se efectua conform unui plan de învățămînt foarte bine gîdit, în care erau înscrise astfel de obiecte ca economia politică, economia întreprinderii și a ramurii, economia muncii; organizarea, planificarea muncii; organizarea, planificarea și dirijarea producției; finanțele, contabilitatea. Drept că acest plan era în mare măsură dictat de cerințele economiei planificate în mod centralizat. În economia de piață specialistul trebuia să-și desfășoare activitatea în condițiile accelerării procesului de modificare a mediului tehnic, tehnologic, economic și organizatoric. Deci și planul de instruire economică se cere a fi modificat.

Se cere o modificare conceptuală și

structurală a întregului set de științe economice. Un rol important aici ar trebui să-l joace disciplina „*Teoria economică*”, care să contribuie la formarea gândirii și conceptelor economice. Anume teoria economică înarmează cadrele administrative cu cunoștințe despre multiplele forme și modele de gospodărire, sistemele de relații de producție și de legi economice, tendințele de dezvoltare a proceselor și fenomenelor economice din societate. Nici o decizie de ordin economic referitor la dezvoltarea țării, regiunii, municipiului, comunei nu poate fi realizată fără a ține cont de actualele probleme economice.

Deci dacă dorim, ca personalul administrativ să fie la nivelul cerințelor actuale, el trebuie să dispună de cunoștințe trainice în domeniul teoriei economice.

Teoria economică, ca disciplină fundamentală în pregătirea specialiștilor și viitorilor conducători ai structurilor administrative, trebuie să fie reflectată în câteva direcții de studiere a *proceselor și fenomenelor* economice. *Prima – fundamentele dezvoltării economice*: analiza factorilor de producție (munca, natura, capitalul), evoluția formelor de proprietate, dezvoltarea economiei de schimb, banii și procesele inflationiste, piața și concurența, tranziția la economia de piață modernă; *a doua – problemele macroeconomice*: conținutul și structura economiei naționale, reproducția produsului național global, ciclul și crizele economice, folosirea forțelor de muncă și șomajul, sistemul de finanțe și creditul; *a treia – problemele de ordin microeconomic*: analiza activității de antreprenariat, examinarea formelor de manifestare a produsului net (profitul, dobînda, renta), cercetarea formelor de repartitie a veniturilor și sistemul de impozitare,

determinarea mecanismului de protecție socială a populației; *a patra – problemele mondoeconomice*: structura economiei mondiale, sistemul monetar internațional, cooperarea și integrarea economică internațională.

Teoria economică are menirea să dea răspuns la astfel de probleme stringente, care apar în fața fiecărui cetățean, societate și națiune în ansamblu, cum ar fi: modalitățile de ieșire din criză; asigurarea creșterii economice; sporirea nivelului de viață al populației; cauzele și consecințele deficitului bugetar și balanței comerțului exterior; evitarea inflației; reducerea șomajului; acordarea subsidiilor întreprinderilor și firmelor nerentabile; reforma actualului sistem de impozitare; practica majorării permanente a salariului minim; argumentarea măsurilor luate de guvern referitor la protecția socială a populației.

În scopul studierii fundamentale a setului de discipline economice se vor elabora mai multe cursuri de lecții, cum ar fi:

- dezvoltarea istorică a teoriei economice;
- macroeconomia și microeconomia;
- managementul cu părțile sale componente;
- contabilitatea, moneda și creditul;
- marketingul ș.a.

Ce eforturi s-ar practica în dezvoltarea industriei, agriculturii și a tuturor celorlalte ramuri ale sferei de producție, dacă nu se va acorda atenția cuvenită muncii ca substrat a toată economia politică, nu vom reuși să modernizăm economia țării.

Munca pentru om este ceva firesc și nimeni dintre oameni, cît de cît conștienți, nu-și pot vedea viața în afara muncii. Se știe chiar din manualele școlare, că munca este o dimensiune fundamentală a

existenței umane. Se are în vedere nu numai sensul de „producere de bunuri”, ci și faptul că în afara muncii nu existăm ca oameni, că materia vieții este munca și că, după cum spunea Mihai Eminescu, „întreaga viață omenească e o viață a lucrului.”¹⁸

Dacă ne aprofundăm mai adânc în concepțiile categoriei muncii, în general, și a celei productive, în special, apoi vom da de munca tuturor valorilor.

Munca este principala sursă a afirmării și realizării umane, prin muncă omul „se face” și este ceea „ce se face”. În sfera muncii omul găsește terenul necesar încercării capacităților sale fizice și intelectuale, realizării sale ca ființă socială. Acestea sînt motivele de profundă îngrijorare a populației pentru eventuala pierdere a locului de muncă, dar și un imperativ de bază al oricărei guvernări: de a se îngriji permanent pentru ca fiecare cetățean al statului să se bucure că are un loc de muncă și, astfel, aduce folos sie și țării.

Formulînd definiția teoriei valoare-muncă, Adam Smith scrie: „Munca este unica măsură universală, adică unica măsură precisă a valorii: unica măsură, cu ajutorul căreia noi putem compara între ele valorile diverselor mărfuri pe fundalul tuturor spațiilor și timpurilor”.¹⁹

D. Cantemir, ținînd seama de marea însemnătate a muncii în condițiile Moldovei, scria că pămînturile arabile și viile pot face Moldova bogată, dacă pe ele va fi aplicată munca cîstită. Aceste gânduri ne amintesc de spusele doctorului economist englez V. Petty, care scria despre aceea că „munca e tatăl, iar pămîntul e mama avuțiilor”.

La Dimitrie Cantemir poți găsi gânduri despre munca cîstită, asemănătoare cu

gîndurile lui Hristos, Apostolul Pavel și Toma Akvinski. Cantemir confirmă că munca nu numai că îl milostivește pe om, dar fără muncă omul nu poate trăi, deoarece toate bunurile materiale necesare pentru existența omului se formează numai prin muncă.

În continuarea acestor afirmații, M. Eminescu scrie că „... bogăția nu este în aer sau în pămînt, ea e în brațe și că acolo, unde lipsesc brațele sau calitatea producției e proastă, nu poate fi nici o vorbă măcar de o țară bogată”.²⁰ Acest gînd eminescian e foarte concentrat, deoarece el conține în sine concepțiile lui Petty, Smith, Ricardo și Mill. Dacă Smith vedea bogăția popoarelor într-o îngrămădire de mărfuri în expresie materială produse de marea industrie, iar Ricardo își imagina avuția țării în valoare bănească, apoi Eminescu pledează pentru asemenea economie, care ar asigura deopotrivă țara și cu bunuri materiale, și cu surse financiare, în numele asigurării bunăstării fiecărui membru al societății umane.²¹

Teoria economică prevede munca în două subdiviziuni – munca de la oraș și munca de la sat. În toate timpurile munca de la oraș se considera mai avantajoasă decît cea de la sat. Aceasta a fost și a rămas o cauză că nu puțini oameni, mai ales din generația tînără, se străduiesc să părăsească cu orice preț satul și să-și aranjeze viața la oraș, unde, asociîndu-se în grupuri pe bresle, însușesc o anumită profesie, asigurîndu-și o muncă mai atrăgătoare și mai ușoară în comparație cu munca de la sat. Pe cînd locuitorii de la sate, fiind răsîndiți în lucruri distantate, nu se pot asocia ușor, nu consideră necesar de a se grupa, nu socot necesară ucenicia pentru a învăța agricultura, aceasta fiind însă o activitate care cere o varietate foarte

mare de cunoștințe și de experiență.

Agricultura nu este privită ca o materie prea ușor de înțeles. Conducerea operațiilor, care variază în funcție de schimbarea timpului, precum și de multe alte împrejurări, cere o judecată și o pricepere mult mai mare comparativ cu alte profesii, unde operațiile sînt întotdeauna aceleași sau aproape aceleași.

Chiar conducerea generală a operațiilor agricole, multe ramuri superioare și inferioare de muncă la sate cer mai multă pricepere și experiență decît majoritatea meseriilor mecanice. Omul care muncește la fabrică sau la altă întreprindere industrială, muncește cu instrumente și cu materiale, a căror confecționare este întotdeauna aceeași sau aproape aceeași. Pe cînd omul, care ară pămîntului, seamănă, îngrijește de plante, strînge recolta, crește animale, trebuie să țină cont de mulți factori, care necesită o mînaire cu multă judecată și pricepere, chiar și o atitudine mai grijulie.

La omul de la sat, care este obișnuit a gîndi la o varietate mai mare de lucruri, operații agricole în funcție de mulți factori naturali și condiții climatice, priceperea sa este, în general, superioară priceperii altora, a căror întreaga atenție pe parcursul vieții este, de obicei, preocupată să îndeplinească una sau cîteva operații simple, pe care, cu timpul, le îndeplinește mai mult mecanic.

Pe parcursul a *mai multor ani, situația de pe piața forței de muncă a Moldovei* continuă să se agraveze. Printre factorii care au condus la tensionarea situației este descreșterea volumului afacerilor drept consecință a lipsei de finanțare în domeniile construcțiilor, transporturilor și industriei prelucrătoare. Criza economico-financiară istoveste piața muncii. Tot mai multe companii din sectorul real al economiei

comunică despre unele dificultăți, care țin de incapacitatea de a salariza și a menține personalul.

Concedierile în masă sînt însoțite de o creștere a angajărilor atipice și reducerea pachetului social. Conform datelor oficiale, în trimestrul II al anului 2009, numărul angajaților care au părăsit piața forței de muncă a Republicii Moldova a depășit 40 de mii de persoane. Conform estimărilor Centrului de politici economice (CPE), de la începutul anului indicii angajării informale și autoangajării populației au crescut cu 35% și, respectiv, 20%.

Potrivit statisticilor, în luna mai 2009 numărul șomerilor a constituit mai mult de 90 de mii de oameni. Însă numărul total al persoanelor care se află în căutarea unui serviciu pe piața forței de muncă a Moldovei este cu mult mai mare.

Este cunoscut faptul că la diminuarea nivelului sărăciei în țară *emigranții* contribuie mai mult decît realizarea politicilor guvernului, deoarece descreșterea transferurilor bănești de peste hotare mărește considerabil riscul scăderii cererii interne. S-a constatat că 20% din familiile emigranților de muncă nu mai primesc ajutor din străinătate.

O problemă veche, care continuă a fi nerezolvată, este cea a *prețuirii muncii*. „Prețul real al oricărui lucru, ceea ce îl costă în realitate pe acela care dorește să obțină acest lucru, spune A.Smith, este *truda și osteneala* depusă pentru dobîndirea lui. Cît valorează un bun în realitate pentru omul care l-a obținut și care dorește să dispună de el sau să-l schimbe cu alt obiect, este *truda și osteneala* de care el se poate cruța și pe care le poate impune altor oameni. *Ceea ce se cumpără cu bani sau cu mărfuri este obținut printr-o muncă egală cu ceea ce am*

putea obține prin propria noastră muncă fizică. Bani sau mărfurile ne scutesc, într-adevăr, de această muncă. *Banii și mărfurile* conțin valoarea unei anumite cantități de muncă pe care noi o schimbăm cu ceea ce se presupune, la un moment dat, că ar conține valoarea unei cantități egale de muncă. Munca a fost primul preț, prima monedă de cumpărare, cu care erau plătite toate lucrurile. Nu prin aur și argint, ci prin muncă s-a achiziționat la început averea lumii, iar valoarea averii, pentru cei ce o posedă și doresc să o schimbe cu alte produse noi, este egală exact cu cantitatea de muncă pe care ea le dă posibilitatea să o cumpere sau de care le dă posibilitatea să dispună”.²¹

Omul muncește ca să aibă din ce trăi. Anume munca e condiția de trai a omului. Dar poate omul producător trăi normal din munca sa? E suficientă remunerarea muncii pentru a întreține omul ce muncește?

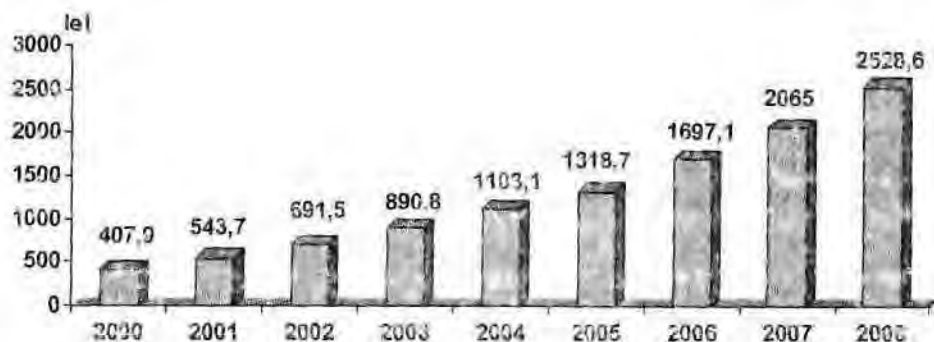
Remunerarea ca acțiune de compensare materială, cu precădere în bani, a angajatului în corespundere cu legea

economică a distribuirii după cantitatea și calitatea muncii, se face în formă de salariu și plăți din fondul de stimulare morală în sectorul de stat și diferite forme de plată a muncii în sistemul privat.

Salariul nominal și profitul sînt pretutindeni în diferite țări extrem de deosebite, după diferitele utilizări ale muncii și capitalului, dar această deosebire, după cum a constatat încă Adam Smith, „între salariu și profit, reiese, pe de o parte, din anumite împrejurări în înseși aceste utilizări ale muncii și capitalului, împrejurări care, fie în realitate, fie, cel puțin, în imaginația oamenilor, explică câștigul mic în unele și, ca o contrabalansare, câștigul mare în altele, iar pe de altă parte, reiese din politica Europei, care nicăieri nu lasă lucrurilor libertate deplină”.²²

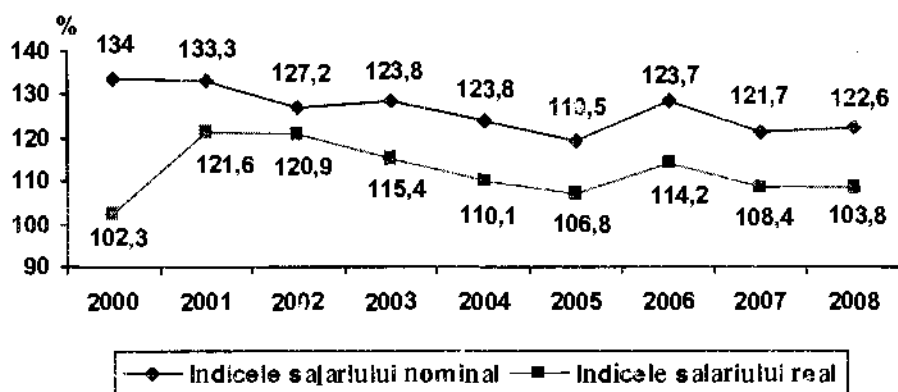
Conform datelor publicate de Biroul Național de Statistică, în anul 2008, salariul mediu lunar în economia națională a constituit 2529 lei și s-a mărit față de anul 2007 în valoarea nominală cu 22,5%, iar în termeni reali (ajustat la indicele prețurilor de consum) – cu circa 9%.

Salariul mediu lunar al unui lucrător din economia națională

Evoluția indicilor salariului nominal și real

Dar aici trebuie de făcut o remarcă. Capacitatea muncitorului de a se întreține pe sine și familia sa care poate fi necesară pentru a menține numărul muncitorilor, nu depinde de cantitatea de bani pe care o poate primi drept salariu, ci de cantitatea de alimente, obiecte de primă necesitate și lucruri de confort, devenite esențiale prin obișnuință și pe care și le poate cumpăra cu acești bani. Ca atare, prețul natural al muncii depinde de prețul alimentelor, al obiectelor de primă necesitate și lucrurilor de confort cerute pentru susținerea muncitorului și a familiei sale. Creșterea prețului alimentelor și a obiectelor de primă necesitate va determina creșterea prețului natural al muncii; scăderea prețului lor va determina scăderea prețului natural al muncii.

În comparație cu anul 2000, salariul mediu lunar a sporit în anul 2008 de

6,2 ori avînd un ritm mediu anual de creștere de 26%. În sectorul bugetar salariul mediu lunar a înregistrat valoarea absolută de 1959 lei, sporind față de anul 2000 de 6.7 ori, avînd un ritm mediu anual de creștere de 27%. În sectorul real salariul mediu lunar a fost de 2825 lei. Față de anul 2000, în sectorul real salariul s-a majorat de 5,8 ori, ritmul anual de creștere fiind de 25%.

Citind cifrele oficiale ce caracterizează situația cu remunerarea muncii, s-ar părea că se atestă o anumită majorare a salariilor, însă, în realitate, această majorare nu provoacă nici un optimism.

Guvernărilor le place să opereze cu cifrele care măcar cit de cit, comparativ s-au mărit, dar, în același timp, se fac a uita că nici prețurile nu au stat pe loc, ci s-au dublat. Despre aceasta ne vorbesc cifrele.

Prețurile la unele produse alimentare, în lei

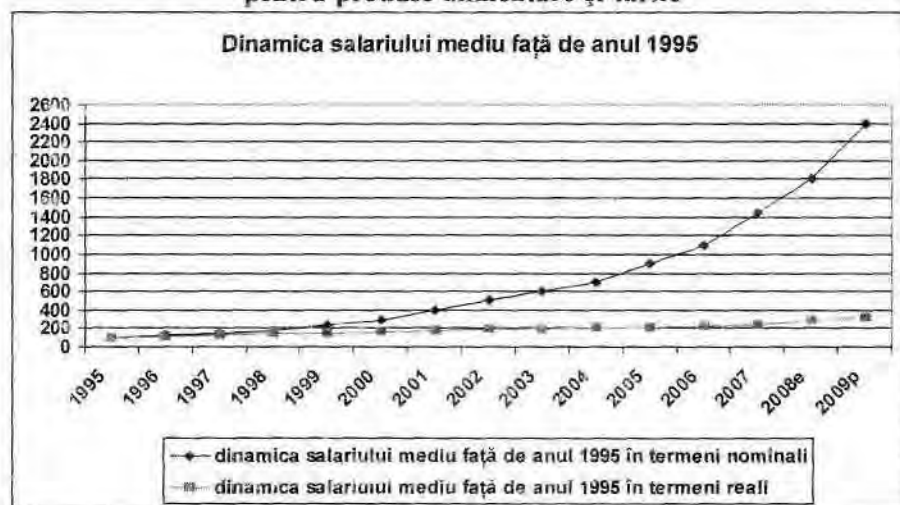
Produse	2001	2009
Orez / 1 kg	6,14	12,75
Unt / 1kg	29,9	45,0
Lapte / 1 litru	1,8	9,0
Ulei de floarea-soarelui / 1 litru	7,1	15,0
Carne / 1 kg	60,0	90,0
Salam (fiert)	50,0	84,0
Făină / 1 kg	3,41	12,0

Prețurile la unele servicii, în lei

Servicii	2001	2009
Un metru cub de gaze naturale	0,87	3,813
Energie electrică, lei/kWh	0,66	1,10-1,20
Încălzire, lei/Gcalorie	233	540
Transport, lei/lună	60	120
Locuință, dolari/metru pătrat	300	1164
Lemn de foc, lei/metru cub	60	520
Motorină	3,0	10 și chiar 14

Pe măsura identificării crizei în sectorul *prețurilor înalte pentru produsele* real și restrîngerii producției, a început *alimentare și tarife.* stagnarea salariului real ca urmare a

Stagnarea salariului real continuă în urma prețurilor înalte pentru produse alimentare și tarife

Sursa: BNS, estimările CPE.

Sondajul, care a fost efectuat în a doua jumătate a lunii iulie 2009, ne demonstrează că majoritatea populației continuă să fie îngrijorată cel mai mult de prețuri (72% în creștere față de barometrul de opinie precedent) și sărăcie (54% în descreștere față de barometrul precedent), iar o parte semnificativă este îngrijorată de viitorul copiilor (49%) și șomaj (34%). Îngrijorarea față de prețuri este mai pronunțată în cazul persoanelor în etate (82%) și a locuitorilor din mediul urban (76%).

Un motiv serios, din care cauză munca omului este prost plătită, este lipsa posibilităților de extindere a pieței. „Când piața comercială este foarte mică, afirmă A. Smith, nimeni nu are curajul să se consacre cu totul unei singure ocupații, din lipsa posibilității de schimb a întregului surplus din produsul muncii sale, care întrece propriul său consum cu excesul din produsul muncii celorlalți oameni de care el are nevoie”²³.

O altă cauză a muncii prețuite neadekvat este faptul că ea este *prost plătită de către organele statului*. În perioada ianuarie-iunie 2009 angajații din sectorul statal primeau în medie cu 500 de lei mai mult decât angajații din sectorul particular, cu toate că salariile acestora rămân în urmă față de cele plătite de companiile efective cu participarea capitalului străin (2600 și, respectiv, 4080 de lei). Datele indicate ilustrează elocvent consecințele politicii guvernului precedent. Se vorbea atunci mult despre „reforma” de salarizare a bugetarilor. Dar cu părere de rău, acea reformă nu a soluționat problema salarizării decente a muncii profesorilor, lucrătorilor medicali și polițiștilor, ci a creat mai mult riscuri suplimentare pentru procesul bugetar în țară (pentru implementarea acestei reforme au

fost sustrate surse financiare din alte fonduri importante).

Mai există aici și altă problemă. Practica ne dovedește tot mai mult că *unii funcționari de stat cu posturi de conducere confundă obligațiunile de stat cu interesele personale*, iar interesele lor cu funcțiile și bunurile statului, care devin mobilul acțiunilor politice. Cauza mizeriei este tocmai ierarhia birocratică cu salarii mari și predilecții față de obiectele de lux. Deci astăzi asupra unui număr mic de producători, poate mai mult decât în oricare alte timpuri din trecut, s-a așezat o patură foarte mare de consumatori care chinuiește un popor întreg prin formele sale de gândire și o mare parte născocite tot în folosul lor până la istovirea puterilor celor ce muncesc. Acești *funcționari de stat nou apăruiți, în foarte multe cazuri, nu sînt nici prea mult știutori de carte în domeniul în care își desfășoară activitatea, nici nu prea plini de cunoștințe ale vieții reale*. Un lucru este groaznic: ei pot să-și permită să stoarcă ultimii bani din sursele oamenilor ce muncesc, folosind pe nedrept felurite șmecherii pentru a-și umfla buzunarul său.

Aceasta are loc din cauza, că *guvernele care vin în grabă și în grabă se duc, au nevoie de mai mulți stilpi birocratici* ca, chipurile, să dovedească mai mult să facă într-un timp scurt și adesea ele (guvernele) aranjau în serviciul de stat tineri, care nu știu nimic nici din munca funcționarului și nici din munca muncitorului și a țaranului, cu viața cărora ei trebuiau să se ocupe. Lor le inspira trebuințe pe care nu le avuseseră niciodată din partea celor așezați de vreme în scaunele birocratiei, dar tot cu puțină știință privind teoria și practica administrației publice.

De la un asemenea strat de oameni birocrati *clasa producătoare nu avea nimic, deoarece ea nu primea de la noua pătură consumatoare*, venită cu noul guvern, și în primul rând, cunoștințele necesare pentru a-și economisi munca brațelor și a produce mai mult cu lucru mai puțin. Aceasta era alfa și omega economiei politice în genere, plasată pe linia teoriei lui Smith referitor la munca productivă.

În ceea ce privește *remunerarea funcționarilor publici*, e de menționat, că la noi, ca și în multe alte state din Europa, se bazează mai mult pe principiul vechimii în muncă, iar progresarea automată se aplică diferit. În Irlanda și Portugalia, de exemplu, progresarea are loc numai atunci, când activitatea în anul anterior a fost apreciată în mod satisfăcător. În Danemarca poate exista un spor la salariu în cazul schimbărilor privind obligațiile și responsabilitatea dublă, când e vorba de o funcție care solicită calificare mai înaltă.²⁴

Dacă ar fi să se efectueze, într-adevăr, o reformă privind remunerarea muncii funcționarilor publici, ar fi oportun de efectuat trecerea totală la sistemul funcțional prin formele flexibile ale sistemelor de remunerare, care să fie întemeiate ca în sistemul particular. În acest scop, considerăm că este oportun de a se ghida de practica din Suedia. În anii 80 ai sec.XX, în această țară Guvernul a introdus noi metode cu scopul de a menține o flexibilitate mai mare a sistemului de remunerare:

- ajustarea la piață;
- descentralizarea;
- individualizarea.

În consecință, sistemul de remunerare s-a schimbat esențial, iar responsabilitățile au fost încredințate agențiilor individuale.

Salariile funcționarilor de stat și alte condiții de angajare au fost ajustate treptat la celelalte forme de muncă de pe piață, atât în ceea ce privește sistemele, cât și nivelurile.

Acest sistem de flexibilitate și reformare a metodelor privind sistemul de remunerare a fost adoptat de un număr majoritar al statelor-membre ale UE în anii 80-90 ai sec.XX cu următoarele scopuri:

- de a remunera mai bine, dacă s-au înregistrat performanțe în muncă;
- de a remunera în conformitate cu munca efectuată, nu cu titlul;
- de a remunera în corespundere cu nivelurile de salariu din alte sectoare ale pieței forței de muncă;
- de a remunera conform unor calcule exacte, nu prin sporuri automate;
- de a descentraliza sistemul de remunerare cu scopul de a permite agențiilor sau ministerelor să introducă modalități proprii de remunerare și măsuri de gradare.²⁵

În concluzie, vorbind despre prețuirea muncii, se poate spune că e timpul să se ia măsurile cuvenite ca munca omului să fie apreciată corect și atunci omul va putea trăi din munca sa. Salariul trebuie să fie, în cele mai multe cazuri, ceva mai mare decât suma din contul căruia omul să poată trăi. Numai astfel el ar putea în mod normal să întemeieze și să întrețină o familie.

Un mare savant în problemele economice, **Cantillon**, presupunea în chestiunea salariilor ca *cele mai umile categorii de muncitori de rând ar trebui să câștige pretutindeni, cel puțin, de două ori cât le este necesar pentru întreținerea lor*, pentru ca să ajungă a fi în stare să crească în medie doi copii; munca soției, din cauza îngrijirii pe care o dă copiilor,

fiind presupusă a nu produce mai mult decât este necesar s-o întrețină pe ea.²⁶

Desigur, acesta este un *lucru firesc*, la care oamenii, deocamdată, doar visează. Și cînd te gîndești normal, apoi ce-i aici extraordinar, dacă întemeindu-se o familie, munca ur ui bărbat împreună cu cea a femeii, chiar practicînd o activitate dintre cele mai simple, este plătită cu ceva mai mult decât ie este necesar pentru propria lor întreținere? Trebuie de avut în vedere, că o răsplată bună, corespunzătoare muncii depuse, este nu numai efectul, dar și simptomul creșterii avuției naționale. Pe de altă parte, traiul plin de lipsuri al muncitorului sărac este simptomul regresului rapid.

Practica ne demonstrează, că a venit timpul, cînd este necesar de modificat *modelul de creștere a PIB-ului*. Dar pentru aceasta guvernul va trebui să soluționeze problema modernizării economiei, ținînd cont de necesitatea de a asigura un nivel mai înalt al veniturilor reale ale populației, mai ales ale păturilor social vulnerabile.

În finalul acestei succinte tratări a problemei munca, substratul întregii economii politice, consider necesar să-mi expun părerea privind *perfecționarea dirijării și stimulării muncii*, aceasta fiind o componentă importantă în complexul de măsuri pentru reformarea mecanismului de funcționare a economiei, care ar trebui să meargă pe calea modernizării și cu care se confruntă inereu cadrele administrative.

După cum ne arată teoria și practica administrației în ultimele decenii, perfecționarea necesită a fi efectuată *în direcția creării unui sistem încheiat și complet de dirijare permanentă a potențialului de muncă* la toate nivelurile și gradele de complexitate, care să prevadă

măsuri eficiente de ordin economico-organizatoric la nivelul economiei naționale și cel regional: asigurarea tuturor subdiviziunilor cu forță de muncă în numărul și calitatea necesară conform profilului domeniului de activitate; organizarea pregătirii și reciclării cadrelor în baza instituțiilor de profil și asigurate cu programe performante și formatori de înaltă calificare; reglarea teritorial-ramurală și a altor forme de mișcare a cadrelor; utilizarea rațională a lucrătorilor, asigurarea condițiilor necesare de lucru, protejarea lor socială, sporirea activității lor de muncă în numărul și calitatea necesară.

În cadrul acestor probleme, după cum constată cunoscutul savant economist *Andrei Cojuhari*²⁷, e nevoie de a soluționa următoarele:

- prognozarea gradului de utilizare a brațelor de muncă pe teritoriul respectiv pe baza analizei complexe a factorilor social-economici care influențează asupra nivelului și structurii gradului de utilizare a forței de muncă, ținînd cont de tendințele ce se formează și aprecierea lor în perspectivă:

- stabilirea argumentată din punct de vedere științific a structurii ramurale și profesional calificate pentru pregătirea cadrelor de producție în conformitate cu necesitățile curente și de perspectivă de cadre și posibilitățile reale de asigurare a acestora, luînd în considerare specificul condițiilor economice contemporane.

După cum ne demonstrează situația de pe *piața forței de muncă*, *nivelul de pregătire* profesională a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, chiar și a celor cu studii căpătate în instituțiile inferioare și a celor medii de specialitate nu corespunde noilor forme de gospodărire și a noilor tehnologii de producție, de

caracterul muncii locuitorilor de la oraș și celor de la sat.

Pentru rezolvarea acestei probleme este necesar *de perfecționat întregul sistem de pregătire și perfecționare a cadrelor* din toate ramurile de producție. Este necesar ca el să fie efectuat după modelul de organizare a formării profesionale din Germania, Franța, Spania și al altor țări unde se practică implicarea activă în procesul de instruire atât a instituțiilor de învățământ, cât și a întreprinderilor. Astfel, absolvenții școlilor pot urma formarea profesională în sistemul de instruire dual (formarea prin alternativă).

Descentralizarea economică și transformările social-politice care au loc în Republica Moldova pot avea sorți de izbândă doar în condițiile în care munca va fi apreciată ca principala sursă a afirmării și realizării umane.

Foarte des este evidențiată caracteristica poporului moldovenesc ca fiind un *popor foarte muncitor*. Dar istoria ne învață că dezvoltarea economică trece prin multe crize și distorsiuni economice. Și de fiecare dată „o mână invizibilă” ar trebui să înarmeze societatea cu ceva nou, care ar condiționa prosperarea societății, ușurarea muncii oamenilor de la fabrici, uzine, precum și a celor din agricultură. Această mână invizibilă ar trebui să fie știința.

Știința și munca, capacitatea de a munci ne pot ajuta în diferite situații. Rămâne doar să implicăm știința și munca zilnică a oamenilor și să știm a folosi eficient aceste diamante, care sînt știința și munca. Pentru că, după cum afirmă Peter Drucker, nu există țări bogate și țări sărace, *există țări bine conduse și țări rău conduse*.

BIBLIOGRAFIE

1. Adam Smith. *Avuția națiunilor*. Chișinău, Universitas, 1992.
2. David Ricardo. *Opere alese*. Chișinău, Universitas, 1993.
3. Constantinescu N.N. *Acumularea primitivă a capitalului în România*. Chișinău, „Știința”, 1992.
4. Mihai Eminescu, *Antologia „Economia națională”*, Studiu introductiv, note și comentarii de Vasile Nechita, Iași, Junimea, 1983.
5. Charles Fourier. *Opere economice*. Chișinău, Universitas, 1992.
6. Andrei Cojuhari, Valeriu Umanet. *Bazele teoriei economice*. Chișinău, Universitas, 1993.
7. Valeriu Zbârciog. „Trăsăturile mentalității economice contemporane”, „Administrarea Publică”, nr.2, 1994.
8. Boris Melnic. *Cunoașterea conștiinței umane*. Curs didactic pentru studenți și liceeni. Pontas, Chișinău, 2002.
9. Ion Ustian. „Omul produce scopuri”. Ed. Cartea Moldovei. Chișinău, 2000.

NOTE

* Ternen și abordare care intră în limbajul comun prin anii '60 ai secolului XX ca o consecință a eforturilor unui grup de specialiști ai dezvoltării din unele țări industrial dezvoltate de a elabora o alternativă la prezentarea marxistă a dezvoltării sociale.

Într-una din cele mai complexe variante teoria modernizării explică modernizarea prin raportare la procesul pe care Talcott Parsons îl denumește „diferențiere structurală”. Este un proces analizat în multe moduri, dar determinat cel mai probabil de schimbări în tehnologie sau în valori. Drept rezultat al acestui proces, instituțiile se multiplică, simplele structuri ale societăților tradiționale se transformă în unele complexe, caracteristice societăților moderne, iar valorile ajung să prezinte puternice asemănări cu cele din SUA din anii '60.

O bună ilustrare a genului o constituie opera sociologului comparativ american Alex Inkeles, cunoscut pentru numeroasele sale studii asupra aspectelor atitudinale ale modernizării, în care a folosit cel mai mult date din anchete și teste psihologice pentru a analiza „procesul prin care oamenii trec de la ființa individuală la personalitățile moderne”. Aceste genuri de studii asupra caracterului și tipului de personalitate național sînt considerate acum controversate.

¹ Eminescu Mihai. Antologia „Economia națională”, Studiu introductiv, note și comentarii de Vasile Nechita, Iași, Junimea, 1983. - P.57, 58.

² How did East Asia Grow so Fast? Slow Progress towards Analytical Consensus/ Ajit Singh. Discussion Papers, N.92, UN Conference on Trade and Development, February, 1995, Geneva. 58 p.

³ Charles Fourier. Opere economice. Chișinău, Universitas, 1992. - P.125.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Andrei Cojuhari, Valeriu Umanet, Bazele teoriei economice. Chișinău. Universitas, 1993. - P.6.

⁷ Ibidem. - P. 24, 25.

⁸ Ibidem. - P.24

⁹ Buletinul informativ al Guvernului RM, nr.9 (14), 2007. - P.18.

¹⁰ „Timpul ne-a ales pe noi. Memorii, mărturii, meditații”, „Vast M” SRL, Chișinău, 2001. - P.59.

¹¹ Adam Smith. Avuția națiunilor. Caractere asupra naturii și cauzelor ei. Vol.I. Chișinău, Universitas. 1992. - P.104.

¹² Ratingul s-a format de către forul mondial economic în comun cu Deloitte, asociația mondială a transportului aerian, uniunea mondială de conservare a naturii, organizația mondială a turismului și consiliul mondial al călătorilor și turismului.

¹³ Adam Smith. Avuția națiunilor. Vol.II, Chișinău, Universitas. - P.235.

¹⁴ Valeriu Zbărciog. Trăsăturile mentalității economice contemporane. „Administrarea Publică” nr.2, 1994. - P.48.

¹⁵ Boris Melnic. Cunoașterea conștiinței umane. Curs didactic pentru studenți și liceeni. Pontos, Chișinău, 2002. - P.41.

¹⁶ Eminescu Mihai. Antologia „Economia națională”, Studiu introductiv, note și comentarii de Vasile Nechita. Iași, Junimea, 1983. - P.55, 58.

¹⁷ Smith A. „Avuția națională” în două volume, Chișinău, „Universitas”, 1999. - P.3-4.

¹⁸ Smith A. „Avuția Națională” în două volume, Chișinău, „Universits”, 1999, V.I. - P. 24, 36.

¹⁹ Ion Ustian. „Omul produce scopuri”. Ed.Cartea Moldovei. Chișinău, 2000. - P.151.

²⁰ Ibidem. - P. 151, 152.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.- P.71.

²³ Ibidem. - P.16.

²⁴ M.Platon. Administrarea publică. Curs de lecții. Ed.”Universul”, Chișinău, 2008. 541 p.

²⁵ Ministerul Suedez de Finanțe, 1995. - P.20.

²⁶ Ibidem. - P.49.

²⁷ Cojuhari Andrei. Teoria economică și aprofundarea pregătirii cadrelor administrative. „Administrarea Publică”, nr.1, 1999, Chișinău. - P.16.

Prezentat: 21 ianuarie 2010.

Recenzent: Andrei BLAINOVSKI, doctor în științe economice, conferențiar universitar.

E-mail: ina.scutelnic@gov.md